

Senyors:

MITJA centúria fá que, per seguir la carrera de las armas, deixí aquesta terra de mon afecte natural.

Llavoras no parlavan encara las lletres catalanas.

Quan los desterrats arriban á la Pátria, senten aixamplarse 'l cor, mentres que trovan débils totes las espressions pera saludarla.

Aquell acte es de veneració.

Aixís jo, al referme de la ausencia, veyentme entre mitj de vosaltres, aquí ahont s' escoltan los himnes de ressurrecció del *Gay Saber*, despertant la tradició, evocant la historia, sento que á llurs ritmes s'acompassen las incansables máquinas de la industria catalana.

¡Que tè d' estrany! ¿Quí no disculpará que ma veu tremoli conmoguda pel' sant temor de qui penetra en un temple?

A tal fi, un il·lustre President de est Consistori, ab singular ingeni trobá y exposá, en 1870, bellissima

alegoria, la qual me permeto recordarvos. Presenta 'ls Jochs Florals, en sa naixensa, com infantó en bressol voltat de la parentela y dels amichs; conduheixlo adolescent, tot amestrantlo, fins que l' estableix en la palestra de la controvérsia científica y literaria, ja en la edat viril.

Fa set anys, y aquell infant, home fet y robust, vè al torneig armat d' armas cortesas.

Jo, lo menys espert dels contendents en esta noble lluyta, sóls enrahonaré — fent de ma part lo més gran esforç — pera significarvos l' agrahiment que sento al véurem ara honrat per vosaltres, sens altre mereixement que la meva amor á la terra catalana; y seguidament será bo que m' avansi á pagar homenatge á las que aquí representan á la més bella meytat de la humana naturalesa, devant la qual l' altra 's postra sens despéndres' de sa noble altivesa. Y aixó es tan cert, que d' entre aqueixas damas catalanas s' alçará aviát la Reyna de la festa, com bella y gentil personificació dels tres sentiments ab que nostre Institució fa via.

L' influencia de la dona comensa en lo Génesis; y si per aquella seducció forem condemnats al treball, tant y tant s' agermaná ab lo cástich la raça catalana, que l' traduheix en amor, y del treball ne trau indisputable excel·lencia; y si també per la dona, en sa més pura expressió, — *la Verge Mare* — la Humanitat fou digne de que Déu s' encarnás pera la Redempció tras la caiguda, ja digué l' áliga del Cristianisme: *Oh! felix culpa, quæ talem redemptorem habere meruit!*

Una volta cumplert tan natural desitj, seré breu á causa de mas pocas forsas pera la empresa qu' he d' escometre, valdament tan sols logri mostrarla.

Vejaú, Senyors, qual s' ofereix un fenomen psicológich en las societats, no ben definit — que jo sàpia — per la crítica.

Un poble s' ensopeix á períodos; generacions passivas moren en ell y 's renovan en silenci durant lo somni aparent, fins que de sopte desperta, com si l' ensopiment sigués un repós, per empendre ab més dalé la evolució del progrés intel·lectual. Avuy no més apar que en tal moment històrich han brollat de cop en nostre sol natiu, y á nova vida, unint lo sèu vigor á la present, totas las intel·ligéncias de las altras generacions que passaren calladas.

De aquí inferesch que 'ls pobles, com los individus, rara vegada perden lo carácter primitiu que constituheix lo principi de sa vida. Las modificacions que sofreixen giran, en general, sobre eixa basa; y de aquí la divisió filosófica de lo essencial y accidental en las agrupacions humanas conegudas per nacionalitats.

Los primers habitants de Catalunya desenrotllaren, desde l' antigó, dos grans y sublims sentiments: lo de religió y l' de vera independéncia. Sempre 'ls feren compatibles, perque es un axioma moral que l' esperit humá — al regonéixes' dependent de Déu, — adquireix la verdadera llibertat.

A tan fermes fonaments juntaren lo del amor al treball, y ditas tres condicions declaran la estabilitat de sa manera d' ésser en totas las questions importants essencialment patrióticas, en quantas vissicituts han sufertas desde que s' tè coneixement de la sua historia, fentse avinent fins avuy desde la invasió romana.

Si per sobra de duresa en lo tracte, ó falta d' intel·ligéncia en determinats governs d' Espanya, Catalunya ha donat síntomas de voler rompre l' nus que

la oprimia per unir-se á altre llas, aquells jamay passaren de fenómens tranzitoris, que s' esvanian al primer moment de reflexió.

Ah! escorcolléu en lo fons d' altres pobles més santificats, en concepte de qui no trau esment al meditar la historia, y á crítichs tan somers demanulos que baixin per grahons desde la circumscripció de la Provincia al cercle privat de las famílias pera trobar lo mateix.....

Tal es nostra sort en la vida social, en tant que ab la suma de dolors acumulem lo capital de la experiència.

Pénsishi bé, y fora los disturbis interns, se trobará com á temps que cada una de las provincias d' Espanya giravoltá casi exclusivament sobre ideas tradicionals, ab alguna tendencia molt fosca vers lo progrés, Catalunya, sens oblidar jamay las ideas netas de son orígen, avansá sempre en industria y en las arts, fins al punt de marcar una prosperitat desconeguda en lo restant de la Península.

Ella ha igualat, en moltas de sas indústrias, á las més avansadas d' Europa; ella ha fet compatibles la independència, lo treball y 'l respecte á la lley; y avuy ofereix á la consideració dels pensadors un fenomen de regeneració, qual terme, per més que no sia completament conegut, se presenta sens dupte gran y patriótic.

Los fabricants, aplicant lo progrés de las ciencias físicas y naturals á indústrias ja verament maravellosas, ofereixen una série de productes que fan rezeclar á las nacions de més perfecta fabricació y fixan la mira de llurs economistas. Lo pagés doma l' aspre sol que 'ns doná naturalesa; multiplica y mellora 'ls fruyts de las valls; vesteix d' exquisits sarments y

pámpols y d' arbres doblement productius los galters y 'ls cimals de las serras.

Nostras naus mideixen l' ample mar voltant arreu tota la terra; nostres historiadors, ajudats per las llums de la crítica, fan conéixer rahonadament las gestas, los períodos per que ha passat aquest gran poble; nostres filosofos assombran á la Europa pensadora en la especulació trascendental y moral; nostres erudits despertan y corretgeixen las tradicions históricas; nostres helenistas traduixen á Homero y Anacreon ab sorprenent pureza, no ja en lo motllo de un dialecte estret, sino en la llengua més plena catalana; nostres pintors y escultors son gloria y victoria en la lluyta de las arts amativas, y nostres poetas, inspirantse en la idea de Dèu —son culto verda-der— y en las venerandas tradicions de llurs progenitors, cantan ab gran novetat genial, ab elevat vigor y desusada frescura, lo més gran, lo més sublim, lo més consolador qu' ha conegut la Humanitat. La poesia épica, la lírica y la dramática tot ho abarcan, tot ho decoran, tot ho eczalsan tot ho il-luminan.

Lo poeta, respecte á son segle, sembla la flama bíblica, columna lluminosa adelantant al través de las sombras del esdevenidor.

Lo intens de vostres sentiments, vostre intuició, lo curs de vostras ideas, indican que se desenrotlla en las entranyas de la terra nativa un gèrmen poderós y fecundo que ha de renovar los inevitables principis del bè, encaminats á una perfecció de que 's desvía la Europa per las múltiples senderas de la filosofia novíssima.

Pera tan alts fins, desperteu l' antich idioma, quals caràcters varen jaure, com lletra morta, sepultats en la pols de nostres arxius; quals resons, interrom-

puts apenas, han vagat per nostres vilatjes y ressonat pels' àmbits de nostres enderrocats monuments; can-teu l' amor, la gloria, lo passat, lo present y lo per-vindre catalá; cantéulos ab aquell sabor característich que anomenau vosaltres *l' agre del terrer*. Mes sia per tots encarantse á la patria histórica, á la patria política, dirigintvos á la patria comuna y económica, á Espanya per Castella: centre de la nacionalitat que fenim; puix si Castella tingué y mantingué reys ab privats, ja ineptes, ja opressors, á ella la vecsaren al igual que á nosaltres, quan avans y després contri-buhía, en primer terme, á obrirnos un mon desconegut, que fou, es y será manantial tributari de nostra caudalosa fortuna, per efecte de nostre ardiment en las mars.

Ja avuy, no cabent per nostra activitat en lo propi sol, poblem terras estranyas, y allá arriuan y 's re-peteixen vostras llissons.

Entant que notables estadistas sostenen que dife-rentas parlas dintre de una nacionalitat acaban per dividirla, la experiencia mostra diversament. Exem-ple 'n son la Suissa federada, Italia una, França compacta, y la Alsácia y la Lorena protestant en se-cret de sa aneació á un imperi de sa raça y del propi idioma: escoltáulas en llur Parlament.

Aquí, en la terra payral, hem forçat los elements de la naturalesa, mentres, com á niu d' amor primitiu, servem la llar de la familia. Y si, espolsant la peresa encarnada en la condició humana, habeu sobrexit per esforços material é intel-lectual, Espanyols com som, á una sola preeminencia nos fou permés d' aspirar: á fer de Catalunya la primera entre las mellors provín-cias de la Patria, y ja ho es.

He d' acabar, Senyors.

Jo he vist l' arbre material de Güernica, l' arbre essencialment simbólich del *Iruracbat*. Creix en pati estret, y es rebroll mesquí d' altre arbre que fou, rebroll que no pot ombrejar á la Junta foral de Vizcaya.

¿Sabéu cóm se representa ma fantasía l' arbre ideal, heráldich de nostre renaixensa, arrelant en nostre sol obert? Com un roure, al qual haguessen escapsat lo cim; mes brotan avuy de sa robusta soca per tot arreu branca capassa de soplujar y de oferir coronas de sas fullas inmarfibles pera tots más esforçadíssims paisans, los aventatjats en las arts, lo comers, las ciencias y las lletras.

HE DIT.

